

УСТАВ КОЛЛЕГІИ ПАВЛА ГАЛАГАНА

Вступна стаття

Провідним фактором успішності й ефективності соціально-економічного поступу суспільства є інтелектуальне багатство усіх його членів, а також рівень сформованості духовних цінностей кожної особистості. Тому фундаментальним завданням освіти і виховання є створення у суспільстві оптимальних умов для розвитку інтелектуальних можливостей співгромадян, формування їхніх моральних якостей на основі загальнолюдських і національних споконвічних надбань.

Освіта України утверджує національну ідею, сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури українського народу, оволодінню цінностями світової культури, загальнолюдськими надбаннями [Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – 23 квітня. – С. 4].

Разом з перспективами самостійного розвитку нашої держави відкрилися широкі можливості для подальшого піднесення освіти, науки, культури, що вимагає докорінної перебудови навчально-виховного процесу, принципово інших соціально-економічних рішень, нетрадиційних педагогічних підходів, нових концепцій.

Становлення і розвиток національної школи цікавить сьогодні багатьох дослідників. Об'єктивний аналіз історичних фактів допоможе виявити все позитивне, що виправдало себе, а також осмислити причини серйозних недоліків, які необхідно враховувати у процесі розбудови національної освіти в Україні.

Діяльність української інтелігенції кінця ХІХ – початку ХХ століття була спрямована на відродження української нації, примноження інтелектуального потенціалу країни, поширення освіти серед народу, розвиток шкільництва. «То був, – зазначає Н. Побірченко, – пореформений час, час народження нових надій, надзвичайної активності на освітній ниві...» [Побірченко Н.С. Павло Житецький – український вчений, педагог, громадський діяч. – К.: Пед. думка, 1997. – С. 1].

Серед відомих постатей другої половини ХІХ століття – початку ХХ століття привертає увагу особистість українського державного та громадського діяча, мецената Григорія Галагана (1819–1888). Протягом усього життя Г. Галаган брав активну участь в житті українського народу. Він був першим головою Південно-західного відділу Імператорського географічного Товариства, членом Київської Археографічної Комісії, брав активну участь у роботах зі скасування кріпацтва. Л. Гісцова пише, що «неоціненною є роль Галагана як земського діяча, зокрема його участь в організації початкової освіти краю» [Гісцова Л.З. Родовий фонд Галаганів ЦДІАК України // Архіви України. – 2000. – № 4–6. – С. 41]. За його сприяння було відкрито ремісниче училище в селі Дехтярях (1878 р.), чотирьохкласна чоловіча прогімназія (1874 р.) та восьмикласна жіноча гімназія (1883 р.) у Прилуках.

У 1869 році, після важкої втрати єдиного сина Павла, Г. Галаган,

маючи наміри увіковічити пам'ять про дорогу людину, розгортає діяльність спрямовану на поліпшення виховної справи в країні та підвищення освітнього рівня молодого покоління. Його метою є заснування навчального закладу для юнаків 16-річного віку на твердих національних засадах. Таким закладом стає заснована у 1871 році в місті Києві Колегія Павла Галагана.

У листі від 15 травня 1869 року до свого приятеля, голови Археографічної комісії Михайла Юзефовича, Г. Галаган повідомляє про намір заснувати загальноосвітній заклад для молодих людей, у яких бракує коштів для закінчення курсу наук та пропонує на його розсуд проект даного закладу. Він просить Юзефовича запросити до обговорення проекту найбільш досвідчених у цій справі осіб. Впродовж двох років тривала переписка, активне обговорення та обґрунтування основних засад діяльності навчального закладу. В обговоренні питання про майбутню Колегію брали участь: попечитель учбового округу П. Антонович, його помічник М. Тулов, бувший директор гімназії М. Рігельман, директор гімназії І. Слепушкін, професори С. Гогоцький, В. Шульгін, А. Деллен, М. Буданов, Ф. Мерінг, учителі 2-ї Київської гімназії П. Омеляненко та П. Житецький, відомий учений і фінансовий діяч, наставник Г. Галагана Ф. Чижов.

Найбільші суперечки виникали при обговоренні таких питань, як визначення характеру установи (навчальна чи виховна), про вихователів (туторів) та викладачів, про матеріальну базу, про дисциплінарні правила та керівництво закладом.

Особливо дискусійним було питання про вік вихованців та умови їх проживання. Думки з цього приводу розділилися. Одні вважали, що в колегії мають навчатися лише гімназисти, інші – студенти. Були і окремі думки про спільне проживання тих та інших. Але для гімназистів потрібен педагог, а для студентів – учений. Тому, Григорій Павлович, після довгих суперечок та дискусій, прийняв рішення заснувати закритий навчально-виховний заклад лише для одних гімназистів старших класів.

При допомозі видатного українського філолога, члена «Старої Громади» П. Житецького та інших осіб було розроблено Статут Колегії Павла Галагана та подано на розгляд Міністру народної освіти. 6 червня 1870 року, на основі рішення Державної Ради, його було ухвалено та підписано імператором Олександром II.

Зміст Статуту Колегії Павла Галагана був досить прогресивним для свого часу. Колегія отримала певну долю самостійності, яка полягала у наданні права запроваджувати нові методи та прийоми навчання, встановлювати обсяги викладання предмету, визначати щотижневу кількість уроків, розподіляти навчальний матеріал за класами та використовувати власну систему перевідних випробувань, визначати принципи організації навчально-виховного процесу.

Нижче подаємо «Устав Колегії Павла Галагана» за тогочасним правописом із збереженням усіх лексичних, фразеологічних і характерних морфологічних особливостей. Пропонуємо даний архівний документ для дослідників історії педагогіки та для всіх тих, хто цікавиться минулим

§ 1. Учебно-воспитательное заведение, учрежденное в Киевѣ землевладѣльцемъ Черниговской и Полтавской губерній, Действительнымѣ Статскимѣ Совѣтникомѣ Григоріемѣ Павловичемѣ Галаганомѣ, именуется, вѣ память покойнаго его сына, коллегією Павла Галагана, и состоитъ вѣ вѣдѣніи Министерства Народнаго Просвѣщенія *подъ ближайшимъ покровительствомъ Университета Св. Владиміра.*

§ 2. Коллегія Павла Галагана имѣетъ цѣлю: а) доставить некоторому числу недостаточныхъ молодыхъ людей средства подготовительнаго къ университету образованія и б) способствовать развитію самостоятельнаго педагогическаго дѣла вѣ Россіи путемъ учебно-воспитательной практики.

Примечаніе. Независимо отъ издержекъ на первоначальное устройство коллегіи, учредитель жертвуетъ, на вѣчныя времена, для ея помѣщенія и содержанія, принадлежащій ему домъ вѣ Киевѣ на Фундуклеевской улицѣ и недвижимыя имѣнія вѣ Черниговской и Полтавской губерніяхъ, вѣ такомъ размѣрѣ и такой ценности, при которыхъ обезпечивается для коллегіи ежегоднаго дохода не менѣе двѣнадцати тысячъ руб. Подробное означеніе недвижимыхъ имѣній и условія, на которыхъ они переходятъ вѣ собственность коллегіи или обращаются вѣ принадлежащій ей капиталъ, изложены вѣ особомъ актѣ.

§ 3. Коллегія Павла Галагана состоитъ изъ трехъ классовъ, вѣ которыхъ учебный курсъ по объему преподаванія долженъ быть не менѣе учебнаго курса трехъ высшихъ классовъ классическихъ гимназій Министерства Народнаго Просвѣщенія, съ обоими древними языками, но съ обученіемъ греческому языку только желающихъ. По мѣрѣ средствъ, и если вѣ томъ окажется надобность, при коллегіи можетъ быть открытъ и приготовительный классъ, или учрежденъ четвертый высшій классъ, для доставленія воспитанникамъ болѣе полнаго и законченнаго образованія.

Примечаніе. Къ числу учебныхъ предметовъ вѣ коллегіи относится также гимнастика.

§ 4. Непосредственное завѣдываніе коллегією, поручается правленію коллегіи, которое составляютъ всѣ воспитатели коллегіи подѣ предсѣдательствомъ старшаго воспитателя, носящаго названіе директора коллегіи. Обязанности секретаря правленія исполняетъ одинъ изъ воспитателей, избираемый вѣ эту должность правленіемъ на два года.

§ 5. Обсужденію и окончательному рѣшенію правленія подлежатъ слѣдующія дѣла: 1) опредѣленіе, какіе изъ молодыхъ людей, желающихъ поступить вѣ коллегію, заслуживаютъ приѣма по знанію учебнаго курса; 2) переводъ воспитанниковъ изъ класса вѣ классъ; 3) увольненіе воспитанниковъ изъ заведенія, вслѣдствіе просьбы ихъ родителей, родственниковъ или опекуновъ, выдача аттестатовъ воспитанникамъ, съ успѣхомъ окончившимъ полный курсъ; 4) опредѣленіе установленныхъ общимъ гимназическимъ уставомъ 19-го ноября 1864 года наградъ

воспитанникамъ, отличившимся поведѣніемъ, прилежаніемъ и успехами; 5) одобрѣніе рѣчей, назначаемыхъ для чтенія на публичныхъ и торжественныхъ собраніяхъ; 6) избраніе изъ воспитателей двухъ членовъ для присутствія въ совѣтѣ коллегіи и секретаря правленія; 7) составленіе отчетовъ по учебной, воспитательной и хозяйственной части заведенія; 8) выборъ учебныхъ руководствъ и пособій изъ числа одобренныхъ Министерствомъ Народнаго Просвѣщенія и православнымъ духовнымъ вѣдомствомъ, по принадлежности; 9) правила дисциплинарныя относительно воспитанниковъ; 10) опредѣленіе методовъ и программъ преподаванія въ объемѣ, указанномъ въ §3-мъ; 11) распредѣленіе классовыхъ и внѣ-классовыхъ занятій воспитанниковъ и вообще устройство внутренняго порядка въ коллегіи въ учебномъ и воспитательномъ отношеніи.

§ 6. Высшій надзоръ за управленіемъ учебною, воспитательною и хозяйственною частями коллегіи и главное наблюденіе за исполненіемъ ея устава принадлежитъ особому совету, въ составъ котораго входятъ: а) четыре профессора, избираемые совѣтомъ университета Св. Владимира, по одному профессору отъ каждаго факультета, б) директоръ коллегіи, в) два воспитателя по выбору правленія, г) съ введеніемъ новаго положенія о городскомъ управленіи въ Кіевѣ въ составъ совѣта коллегіи должны войти еще два члена, избираемые Кіевскимъ городскимъ обществомъ изъ лицъ, имѣющихъ постоянное пребываніе въ Кіевѣ и изъявившихъ желаніе содѣйствовать преуспѣванію коллегіи. Въ совѣтѣ коллегіи предсѣдательствуетъ одинъ изъ его членовъ по выбору самого совѣта. Дѣлопроизводство же въ совѣтѣ возлагается, подъ ближайшимъ наблюденіемъ директора, на письмоводителя коллегіи.

Примечаніе. Воспитатели избираются въ члены совета на три года.

§ 7. Вѣдѣнію совѣта коллегіи подлежатъ: попеченіе о цѣлости капиталовъ и имущества, принадлежащихъ коллегіи, разсмотрѣніе денежныхъ и другихъ отчетовъ, представляемыхъ правленіемъ, утвержденіе ежегодной смѣты расходовъ, окончательный выборъ стипендіатовъ Павла Галагана изъ числа удостоенныхъ принятія въ коллегію, опредѣленіе размѣра платы со своекоштныхъ воспитанниковъ, исключеніе воспитанниковъ изъ заведенія за важныя проступки, по представленію правленія, и вообще рѣшеніе недоумѣній, возникающихъ въ правленіи по исполненію устава.

§ 8. Вопросы, касающіеся измѣненія о расширеніи круга дѣйствій коллегіи, по предварительномъ ихъ обсужденіи совѣтомъ, представляются, отъ Попечителя Кіевскаго учебнаго округа, чрезъ Министра Народнаго Просвѣщенія, на утвержденіе въ установленномъ порядкѣ; при чемъ однако не могутъ быть никогда зимѣняемы ни назначеніе коллегіи, ни присвоенное ей названіе.

§ 9. По разсмотрѣніи ежегодныхъ отчетовъ по учебной и хозяйственной части, совѣтъ коллегіи препровождаетъ означенные отчеты въ совѣтъ университета Св. Владимира, который, съ своимъ заключеніемъ, представляетъ ихъ къ 1-му февраля, Попечителю учебнаго округа.

§ 10. Всѣ поступающія въ распоряженіе совѣта суммы, какъ

получаемыя ежегодно изъ дохода отъ принадлежащаго коллегіи имущества, такъ и вносимыя своекоштными воспитанниками коллегіи, равно какъ и могущія оказаться въ сбереженіи отъ смѣтныхъ расходовъ, должны храниться въ Кіевской конторѣ государственнаго банка или въ другомъ ближайшемъ кредитномъ учрежденіи, по усмотрѣнію совѣта коллегіи, и ни въ какомъ случаѣ не могутъ имѣть другаго назначенія, кромѣ опредѣленнаго въ настоящемъ уставѣ.

§ 11. Дѣла какъ въ правленіи, такъ и въ совѣтѣ коллегіи, рѣшаются большинствомъ голосовъ; при равенствѣ голосовъ, голосъ предсѣдателя даетъ перевѣсъ.

§ 12. Коллегія Павла Галагана составляетъ закрытое учебное заведеніе, въ которомъ получаютъ воспитаніе и находятся на полномъ содержаніи: во-первыхъ, стипендіаты Павла Галагана и во-вторыхъ, своекоштные пансіонеры. Въ число тѣхъ и другихъ могутъ быть принимаемы молодые люди всѣхъ безъ различія сословій, не исключая и русскихъ уроженцевъ Галичины (Австрійской Галиціи), но единственно православнаго или греко-уніатскаго исповѣданія, представившіе свидѣтельства изъ гимназій и прогимназій классическихъ о знаніи полного курса первыхъ четырехъ классовъ гимназій или объ успѣшномъ окончаніи курса наукъ въ прогимназіяхъ, но выдержавшіе въ самой коллегіи испытаніе въ знаніи вышеозначеннаго курса.

§ 13. При большемъ стеченіи кандидатовъ для поступленія въ коллегію, по усмотрѣнію совѣта коллегіи, можетъ быть назначаемо состязательное испытаніе для всѣхъ желающихъ поступить въ коллегію.

§ 14. Въ коллегіи полагается 30-ть стипендіатовъ Павла Галагана, получающихъ образованіе и содержаніе изъ доходовъ отъ принадлежащихъ коллегіи имущества. Каждый годъ принимается по 10-ти стипендіатовъ, пока число ихъ не образуетъ полного комплекта. Какъ стипендіаты Павла Галагана, такъ и своекоштные пансіонеры коллегіи, поступившіе по окончаніи курса въ университетъ, остаются подъ особымъ попеченіемъ совѣта коллегіи во все время университетскаго курса. Стипендіаты Павла Галагана могутъ пользоваться и пособіями изъ суммъ коллегіи, по мѣрѣ развитія матеріальныхъ ея средствъ.

§ 15. Для поступленія въ стипендіаты Павла Галагана, независимо отъ условій, изложенныхъ въ § 12-мъ, требуются удостовѣренія о дѣйствительно бѣдномъ состояніи и объ отличныхъ успѣхахъ въ наукахъ и хорошемъ поведеніи. Кромѣ того, десятая часть этихъ стипендіатовъ должна быть изъ уроженцевъ Прилукскаго уѣзда Полтавской губерніи.

§ 16. Число своекоштныхъ пансіонеровъ въ коллегіи опредѣляется совѣтомъ коллегіи, сообразно съ удобствомъ ихъ помѣщенія, причемъ однако наблюдается, чтобы въ каждомъ классѣ было не болѣе 35-ти воспитанниковъ, считая въ этомъ числѣ какъ стипендіатовъ Павла Галагана, такъ и своекоштныхъ пансіонеровъ.

§ 17. Воспитатели коллегіи избираются изъ лицъ православнаго исповѣданія, окончившихъ курсъ ученія въ университетѣ, или же

приобрѣвшихъ особую извѣстность своею педагогическою дѣятельностію. Старшій изъ воспитателей, носящій званіе директора, избирается совѣтомъ коллегіи и утверждается въ должности Министромъ Народнаго Просвѣщенія; остальные воспитатели, по избранію директора коллегіи, утверждаются въ своихъ должностяхъ попечителемъ учебнаго округа.

§ 18. Число воспитателей зависитъ отъ количества воспитанниковъ; на каждаго воспитателя полагается не болѣе 15-ти воспитанниковъ. Всѣ воспитатели, кромѣ занятій по правленію и непосредственно руководства и надзора за воспитанниками во время внѣ-классное, обязаны преподаваніемъ какихъ либо предметовъ воспитанникамъ коллегіи. Для директора же коллегіи преподаваніе не обязательно. Предметы преподаванія распределяются между воспитателями по усмотрѣнію совѣта коллегіи, за исключеніемъ Закона Божія, для обучения которому приглашается особый законоучитель, избираемый и утверждаемый въ должности на одинаковомъ основаніи съ законоучителями гимназій Министерства Народнаго Просвѣщенія.

§ 19. Директоръ есть непосредственный начальникъ коллегіи и несетъ на себѣ главную ответственность за порядокъ и благоустройство въ коллегіи. Обязанности директора и другихъ воспитателей опредѣляются подробно особою инструкціею, составляемою совѣтомъ коллегіи.

§ 20. Врачъ и письмоводитель коллегіи избираются и утверждаются въ должности порядкомъ, установленнымъ по этому предмету для врачей и письмоводителей гимназій Министерства Народнаго Просвѣщенія.

§ 21. Лица, служащія въ коллегіи, получаютъ содеожаніе примѣнительно къ штатамъ гимназій по уставу 19-го ноября 1864 года, въ размѣрѣ, устанавливаемомъ совѣтомъ коллегіи; содержаніе это, производимое на общемъ основаніи, за установленными вычетами на пенсіи и въ инвалидный капиталъ, по мѣрѣ развитія средствъ коллегіи, можетъ быть и увеличиваемо, по усмотрѣнію совѣта коллегіи.

§ 22. Директоръ, воспитатели и законоучитель коллегіи считаются состоящими въ учебной службѣ по вѣдомству Министерства Народнаго Просвѣщенія; по классамъ должностей, разрядамъ мундировъ и по чинопроизводству директоръ и воспитатели пользуются правами: первый – директора, а послѣдніе воспитателей классическихъ гимназій того же вѣдомства; въ отношеніи же къ пенсіи и единовременнымъ пособіямъ директору и воспитателямъ, а равно законоучителю и семействамъ ихъ представляются тѣ же права, какія присвоены такимъ же должностямъ въ обѣихъ Кіевскихъ гимназіяхъ; а прочимъ должностнымъ лицамъ коллегіи: врачу и письмоводителю, присвоиваются по классу должности и разряду мундировъ, а равно и по пенсіи и единовременнымъ пособіямъ какъ имъ самимъ, такъ и семействамъ ихъ, тѣ же права, какія предоставлены такимъ же должностнымъ лицамъ вообще въ гимназіяхъ вѣдомства Министерства Народнаго Просвѣщенія. Пенсіи и пособія, согласно §, назначаются изъ государственнаго казначейства, въ которое обращается и производимый изъ сей суммы вычетъ на пенсіи (§ 21).

§ 23. Окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ воспитанники коллегіи Павла Галагана имѣютъ право на поступленіе въ университетъ на одинаковомъ основаніи съ окончившими курсъ учениками классическихъ гимназій Министерства Народнаго Просвѣщенія.

§ 24. Коллегіи Павла Галагана предоставляется: а) имѣть собственную печать съ надписью въ кругѣ, или вѣнкѣ: «Коллегія Павла Галагана»; б) освобожденіе отъ употребленія гербовой бумаги при производствѣ дѣлъ и отъ платежа крѣпостныхъ и канцелярскихъ пошлинъ, по совершаемымъ отъ имени ея актамъ и вообще по всѣмъ касающимся до нея дѣламъ; в) освобожденіе отъ квартирной повинности какъ въ натурѣ, такъ и деньгами, а равно и отъ всякихъ денежныхъ сборовъ въ пользу города или земства зданій коллегіи, въ тѣхъ частяхъ, которыя не приносятъ дохода посредствомъ отдачи ихъ въ наемъ.

§ 25. Учредителю коллегіи Г. П. Галагану присвоивается званіе почетнаго попечителя коллегіи и предоставляются при жизни его слѣдующіе права, принадлежащія по уставу правленію или совѣту коллегіи: а) избраніе директора коллегіи; б) избраніе изъ числа кандидатовъ, удостоенныхъ принятія въ стипендіаты Павла Галагана, требуемаго числа для замѣщенія вакансій; в) утвержденіе инструкціи для воспитателей; г) предсѣдательство, во время пребыванія въ Кіевѣ, въ засѣданіяхъ правленія и совѣта коллегіи; д) право постоянного контроля за дѣйствіями правленія и совѣта коллегіи, и е) ходатайство предъ высшимъ правительствомъ о дополненіяхъ и измѣненіяхъ устава, сообразно указаніямъ опыта.

§ 26. Ежегодно, 27-го апреля, въ день смерти Павла Галагана, совѣтъ коллегіи назначаетъ торжественное собраніе, въ которомъ читается отчетъ о дѣйствіяхъ коллегіи за минувшій гражданскій годъ.

§ 27. На первое время, до окончательнаго устройства коллегіи и открытія въ ней учебнаго курса, воспитанники коллегіи могутъ посѣщать уроки въ одной изъ мѣстныхъ гимназій, на общемъ положеніи учениковъ гимназій, оставаясь въ стѣнахъ коллегіи какъ въ учебномъ, такъ и въ воспитательномъ отношеніи, подъ руководствомъ своихъ воспитателей.

§ 28. Въ случаѣ закрытія коллегіи по какимъ либо непредвидѣннымъ причинамъ, земству Полтавской губерніи предоставляется ходатайствовать о возобновленіи сего заведенія, а въ случаѣ препятствій къ тому, потребовать въ свое вѣдѣніе основной капиталъ и другаго рода имущество, принадлежащія коллегіи, и ходатайствовать объ открытіи подобнаго ей учебнаго заведенія съ тѣмъ же назначеніемъ и съ присвоеніемъ оному во всякомъ случаѣ прежняго названія коллегіи Павла Галагана.